

УДК 377:37.011.3-051|37.091.313

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.04>

Бей І. Ю., Чупровська М. Я.

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

У статті представлено результати теоретичного дослідження наукових аспектів міжпредметної інтеграції та окреслено шляхи її реалізації в освітньому процесі фахового коледжу. Визначено низку суперечностей, розв'язання яких, на переконання авторок, сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи в закладах дошкільної освіти з дітьми різних вікових категорій. Проаналізовано наукову дискусію дослідників щодо проблеми інтегрованого навчання, окреслено авторську позицію щодо доцільності його впровадження у фаховому коледжі.

Досліджено специфічні функції міжпредметної інтеграції на педагогічному рівні: методологічну, мотиваційну, культурологічну, логіко-розвивальну, структуроутворювальну. Визначено напрями впровадження інтегрованого навчання на основі врахуванням специфіки навчальних дисциплін, що викладаються у фаховому коледжі.

Окреслено шляхи інтегрування змісту навчальних предметів з урахуванням наступних умов: об'єкти дослідження мають співпадати або бути достатньо близькими; в навчальних дисциплінах доцільно використовувати однакові або близькі методи дослідження; навчальні предмети, що інтегруються, мають ґрунтуватися на загальних закономірностях. Запропоновано методичні рекомендації щодо здійснення міжпредметної інтеграції в освітньому процесі фахового коледжу, реалізація яких сприятиме ефективності підготовки здобувачів освіти, формуванню їхньої професійної компетентності. Зроблено висновок про те, що реалізація інтегрованого підходу до навчання суттєво впливає на ефективність підготовки майбутніх вихователів до фахової діяльності у закладах дошкільної освіти. Студенти набувають можливості усвідомлювати сутність об'єктів чи явищ в контексті різних навчальних предметів, активно працювати в соціальній та фаховій сферах.

Визначено перспективні напрями дослідження порушеної проблеми, до яких віднесено вивчення, систематизацію та узагальнення основних напрямів впровадження міжпредметної інтеграції засобами інноваційних педагогічних технологій.

Ключові слова: міжпредметна інтеграція, професійна підготовка, майбутні вихователі, заклади дошкільної освіти, освітній процес фахового коледжу.

На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Результати аналізу наукових досліджень та практичного досвіду з порушеної проблеми засвідчують, що дошкільна освіта стає центром загальної уваги освітян, оскільки перші роки навчання і виховання дітей у ЗДО не лише визначають саморозвиток їхньої особистості, а й значною мірою впливають на формування творчої діяльності та інтелекту.

Значне місце в організації змісту та процесу дошкільної освіти посідає інтегрований підхід, який, як зазначається у Державному стандарті дошкільної освіти, «забезпечує формування цілісної картини світу дитини, основ світогляду. Основними характеристиками інтегрованого освітнього процесу виступають – радісне проживання подій, смислове наповнення, активне залучення дитини до спільної з дорослими та однолітками діяльності, взаємозбагачення соціальних контактів» [1].

Актуальність порушеної проблеми визначається існуванням низки суперечностей, розв'язання яких, на наше переконання, сприятиме підвищенню рівня підготовки майбутніх вихователів до роботи з дошкільниками різних вікових категорій.

Це суперечності між: об'єктивним суспільним очікуванням від вихователів ЗДО здатності до реалізації інтегрованого підходу та домінуванням в процесі їхньої фахової підготовки традиційних форм навчання; визнанням у педагогічній науці переваг інтегрованого навчання та недостатнім рівнем забезпечення вихователів ЗДО методичними рекомендаціями щодо його впровадження в професійну діяльність; існуванням інтенсивної системи методів та прийомів реалізації інтегрованого підходу у фахових коледжах та недостатньою розробкою засобів реалізації означеного феномена в освітньому процесі означених закладів освіти.

У наукових дослідженнях та педагогічній практиці перспективним напрямом у фаховій підготовці майбутніх педагогів вважається запровадження міжпредметної інтеграції.

Проблемі організації інтегрованого навчання присвячені дослідження таких учених як Л. Варзацька, М. Вашуленко, Н. Гавриш, М. Іванчук, М. Кононенко, О. Муращенко, О. Савченко, Г. Федорець та ін. Ученими було обґрунтовано теоретико-методологічні засади впровадження інтеграції в освітній процес, досліджено психолого-педагогічні основи інтегрованого навчання, запропоновано шляхи реалізації означеного феномена в процесі викладання різних навчальних предметів, окреслено напрями, які потребують подальшого дослідження, систематизації та вдосконалення.

У цьому аспекті однією із перспективних вважається проблема впровадження міжпредметної інтеграції в освітній процес підготовки майбутніх вихователів ЗДО у фахових коледжах. Дослідники означеної проблеми: О. Бартків, Є. Дурманенко, Н. Гавриш, І. Коваль, Г. Москалюк та ін. вважають, що міжпредметна інтеграція в означених закладах освіти сприяє формуванню у студентів цілісного уявлення про світ, людину,

культуру, явища, розширює їхній соціально-пізнавальний досвід, впливає на інтенсивний розвиток мисленевих процесів.

Зазначимо, що попри значну кількість наукових розвідок з означеної проблеми, реалізація інтегрованого навчання в коледжах залишається ще недостатньо дослідженою.

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних аспектів міжпредметної інтеграції та окресленні шляхів її реалізації в освітньому процесі фахових коледжів.

Вирішення проблеми готовності майбутніх фахівців з дошкільної освіти розглядаємо в аспекті їхньої системної професійної підготовки. Погоджуємося з думкою Р. Куліш про те, що ця система передбачає реалізацію організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, комплексу знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати [4].

У свою чергу, Г. Москалюк наголошує на тому, що сьогодні підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядається науковцями як багатофакторна структура, головне завдання якої полягає у набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, постійно зростаючому інтересі до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також у розвитку успішності в цій діяльності [6].

Як справедливо зазначає І. Коваль, для успішного здійснення професійної підготовки студентів педколеджів необхідно, щоб знання, які здобуваються, а також умови навчальної діяльності, допомагали молодій людині визначитися з вибором напрямку свого подальшого професійного становлення в ЗДО; в освітньому процесі у студентів сформувався ставлення до себе як суб'єкта власної професійної діяльності; студенти не тільки засвоїли фундаментальні знання з основ наук і відповідні уміння і навички, але і міцно оволоділи спеціальними знаннями, операційною стороною професійної діяльності тощо [2].

У низці педагогічних досліджень з порушеної проблеми зазначається, що особливе місце в системі професійної підготовки вихователів у фахових коледжах посідає інтегроване навчання. Науковці та практики стверджують, що впровадження міжпредметної інтеграції сприяє збагаченню освітнього процесу за змістом і формою, реалізації на практиці пріоритетних напрямів державної політики щодо підготовки якісних фахівців, формуванню національних і загальнолюдських цінностей, підвищенню якості освіти, впровадженню освітніх інноваційних технологій.

Термін «інтеграція» (від лат. *integratio* – відновлювання, поповнення, від *integer* – повний, цілісний) розглядається вченими неоднозначно. Його тлумачать як результат цілеспрямованого системного об'єднання в єдине ціле диференційованих структурних компонентів; як принцип модернізації освітніх процесів у відповідності до соціокультурних потреб; як освітню політику; як мету освіти; як спосіб взаємодії педагога та здобувачів освіти тощо.

Заслуговує на увагу позиція І. Хавіної, яка стверджує, що інтеграція – це поєднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності та взаємодоповнення. Інтеграція, на думку вченої, це складне міждисциплінарне наукове поняття, яке використовується у багатьох гуманітарних науках [10, с. 83].

У даному аспекті нам імпонує визначення інтеграції, що пропонує М. Шоловій, стверджуючи, що інтегроване навчання – це сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій учителя і учня, які спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей, з різних навчальних предметів. [11].

Погоджуємося із позицією Н. Рудницької та Н. Тарнавської, які вважають що ідеї інтегрованого навчання сьогодні надзвичайно актуальні, оскільки сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань: дають можливість учителеві разом із учнями опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, досягнути формування міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання у висвітленні низки питань [8, с. 49].

Вважаємо науково виправданим твердження М. Семко про те, що доцільність запровадження інтегрованого навчання пояснюється сучасним стилем наукового мислення, яке характеризується розглядом не окремих ізольованих фактів, а фактів у взаємозв'язках. Відповідно, проблема інтегрованого поєднання інформації з різних навчальних предметів у єдине освітнє поле виступає нині не тільки засобом оптимізації процесу навчання та економії освітнього часу. Це, перш за все, дієва технологія, здатна вплинути на формування змісту освіти та сформованість її в бік реалізації компетентнісного підходу [10].

Результати аналізу порушеної проблеми на теоретичному та практичному рівнях дозволили нам визначити сутнісні характеристики означеного феномена та запропонувати шляхи його реалізації в освітньому процесі фахових коледжів.

Перш за все було досліджено специфічні функції міжпредметної інтеграції на педагогічному рівні. До прикладу, О. Муращенко визначає наступні: *методологічну*, яка сприяє формуванню образної картини світу в процесі реалізації взаємодії гуманітарних та природничих навчальних предметів; *мотиваційну*, що впроваджується в процесі узгодження суперечностей між посиленням вимог суспільства до рівня освіченості його громадян та можливостями здобувачів освіти; *культурологічну*, яка сприяє перетворенню суспільно-історичного досвіду в індивідуальне надбання учнівства; *логіко-розвивальну*, що реалізується в активному продукуванні прийомів розумової діяльності різних навчальних предметів в процесі їхнього збагачення та

вдосконалення; *структуроутворювальну*, яка характеризується встановленням зв'язків між компонентами освітнього процесу, що забезпечують його функціонування як системи [7].

Окрім цього було визначено напрями реалізації означеного феномена з урахуванням специфіки навчальних предметів, які викладаються у коледжі. У даному аспекті використовували твердження О. Мкртічян про те, що інтегрований підхід є виправданим під час вивчення предметів лінгвістичного циклу: мови, літератури, методик розвитку рідної та державної мови [5, с. 93].

На основі реалізації означеного підходу у фаховому коледжі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника нами було змодельовано низку інтегрованих занять з таких навчальних дисциплін як «Література для дітей дошкільного віку» та «Методика розвитку мовлення і навчання елементів грамоти».

З цією метою, перш за все, було здійснено ґрунтовний аналіз обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми. Керувалися твердженням І. Козловської про те, що «інтегративні процеси пронизують дидактичний процес у всіх його ланках, тому необхідно встановити закономірності інтеграції, виявити їх місце в загальній теорії навчання та зв'язки з іншими компонентами дидактичної системи» [3, с. 558].

Інтегрування змісту навчальних предметів було здійснено з урахуванням визначених у наукових дослідженнях трьох основних умов: об'єкти дослідження мають співпадати або бути достатньо близькими; в навчальних дисциплінах використовуються однакові або близькі методи дослідження; предмети, які інтегруються, ґрунтуються на загальних закономірностях.

Розробляючи шляхи інтеграції означених курсів, вважали за доцільне вивчення дитячої літератури поєднувати з методичними засадами розвитку мовлення дітей різних вікових груп, адже відомо, що виразне читання художніх творів вихователем сприяє усуненню різноманітних мовленнєвих порушень дітей, демонструє зразки правильної артикуляції звуків, спонукає дітей до наслідування.

Проведене дослідження на теоретичному та практичному рівнях дозволило нам запропонувати методичні рекомендації щодо здійснення інтеграції змісту навчальних предметів в освітньому процесі фахового коледжу. До них відносимо наступні:

1. Інтегруванню підлягатимуть навчальні предмети, об'єднані на основі виявлення схожих за тематикою тем. Вони не обов'язково мають бути ідентичними, головним є визначення їхніх загальних напрямів і спільної мети майбутнього інтегрованого заняття.

2. Інтегроване заняття може бути підготовлене та проведене двома викладачами, при цьому під час його моделювання слід чітко розподіляти кількість часу, який відводиться кожному з них, і чітко дотримуватися визначеного регламенту.

3. Особлива увага має бути спрямована на організацію структури інтегрованого заняття: з цією метою слід ретельно продумувати його зміст, форми проведення практичної роботи, методи активізації пізнавальної діяльності студентів, шляхи використання новітніх освітніх технологій.

4. На інтегрованому занятті необхідно створювати атмосферу зацікавленості та творчості на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії та встановлення паритетного діалогу, під час якого викладачі і студенти мають виступати активними учасниками освітнього процесу.

5. Значна частина заняття має бути відведена творчій діяльності студентів. З цією метою доцільно використовувати мультимедійні засоби навчання, інноваційні методики.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити висновок про те, що міжпредметна інтеграція виступає ефективним засобом організації освітнього процесу фахового коледжу, адже на основі синтезу компонентів з різних дисциплін відбувається систематизація знань здобувачів освіти, виникають нові якісні характеристики.

Переконані, що застосування інтегрованого навчання в процесі професійної підготовки здобувачів освіти в умовах фахового коледжу суттєво впливає на ефективність цієї підготовки, сприяє формуванню їхньої професійної компетентності. Перспективними напрямами дослідження порушеної проблеми вважаємо вивчення шляхів впровадження інтегрованого навчання здобувачів освіти засобами інноваційних педагогічних технологій.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р.
2. Коваль І. Професійна підготовка студентів педагогічного коледжу. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* № 10 (Ч. 1), 2014. С. 180-184.
3. Козловська І. М. Дидактична інтегродогія: теорія та практичне застосування у професійнотехнічній школі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2011. № 27. С. 557-564.
4. Куліш Р. В. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Випуск 1.45 (106). 2014. С. 73-77.
5. Мкртічян О. А. Інтегрований підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної ланки освіти. *Педагогіка та психологія*. 2018. № 59. С. 93-100.
6. Москалюк Г. Інтегрований підхід у програмно-методичному забезпеченні навчання сучасної української мови в педагогічних коледжах *Педагогічний процес: теорія і практика* (серія: педагогіка) № 3-4 (66-67), 2019. С. 117-122.

7. Муращенко О. В. Дидактичний аспект формування міжпредметної структури навчальних знань та способів дій учнів в освітньому процесі початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 8 (92). С. 98-108.
8. Рудницька Н., Тарнавська Н. Дидактична суть інтеграції та способи її реалізації в процесі навчання математики в закладі дошкільної освіти та початковій школі. *Молодь і ринок*. № 7 (162). 2018 С. 46-51.
9. Семко М. І. Інтегрований підхід до викладання предметів художньо-естетичного циклу. *Молодий вчений*. № 5.2 (57.2). 2018. С. 122-125.
10. Хавіна І. В. Теоретичні аспекти інтегрованого навчання. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2013. № 1 (10). С. 81-85.
11. Шоловій М.-Т. І. Інтегроване навчання в початковій школі: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 35. 2021. С. 186-189.

References:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity) [Basic component of preschool education (State standard of preschool education)]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 33 vid 12 sichnia 2021 r. [in Ukrainian]
2. Koval I. (2014) Profesiina pidhotovka studentiv pedahohichnoho koledzhu [Professional training of students of the pedagogical college]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* № 10 (Ch. 1). S.180-184. [in Ukrainian]
3. Kozlovska I. M. (2011) Dydaktychna intehrolohiia: teoriia ta praktychne zastosuvannia u profesiinotekhnichnii shkoli [Didactic integrology: theory and practical application at the vocational school]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. № 27. S. 557-564. [in Ukrainian]
4. Kulish R. V. (2014) Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity do profesiinoi diialnosti [Training future specialists of preschool education for the professional activity]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlyns'koho*. Vypusk 1.45 (106). S. 73-77. [in Ukrainian]
5. Mkrtychian O. A. (2018) Intehrovanyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi lanky osvity [Integrated approach to the professional training of future specialists of preschool education]. *Pedahohika ta psykholohiia*. № 59. S. 93-100. [in Ukrainian]
6. Moskaliuk H. (2019) Intehrovanyi pidkhid u prohramno-metodychnomu zabezpechenni navchannia suchasnoi ukrainskoi movy v pedahohichnykh koledzhakh [Integrated approach in programmatic and methodical support of teaching modern Ukrainian language in pedagogical colleges]. *Pedahohichni protsesi: teoriia i praktyka (seriia: pedahohika)* № 3-4 (66-67). S.117-122. [in Ukrainian]
7. Murashchenko O. V. (2019) Dydaktychnyi aspekt formuvannia mizhpredmetnoi struktury navchalnykh znan ta sposobiv dii uchniv v osvitnomu protsesi pochatkovoї shkoly [Didactic aspect of forming the interdisciplinary structure of educational knowledge and students' actions in the educational process of primary school]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 8 (92). S. 98-108. [in Ukrainian]
8. Rudnytska N., Tarnavska N. (2018) Dydaktychna sut intehratsii ta sposoby yii realizatsii v protsesi navchannia matematyky v zakladi doshkilnoi osvity ta pochatkovii shkoli [Didactic essence of integration and methods of its implementation in the process of teaching mathematics in preschool educational institution and in primary school]. *Molod i rynek*. № 7 (162). S. 46-51. [in Ukrainian]
9. Semko M. I. (2018) Intehrovanyi pidkhid do vykladannia predmetiv khudozhno-estetychnoho tsykladu [Integrated approach to teaching subjects of the artistic and aesthetic cycle]. *Molodyi vchenyi*. № 5.2 (57.2). S. 122-125. [in Ukrainian]
10. Khavina I. V. (2013) Teoretychni aspekty intehrovanoho navchannia [Theoretical aspects of the integrated learning]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Seriia: Pedahohika. № 1 (10). S. 81-85. [in Ukrainian]
11. Sholovii M.-T. I. (2021) Intehrovane navchannia v pochatkovii shkoli: teoretychnyi aspekt [Integrated learning in primary school: theoretical aspect]. *Innovatsiina pedahohika*. Vypusk 35. S. 186-189. [in Ukrainian].

Bei I. Iu., Chuprovska M. Interdisciplinary integration as a means of professional training of future educators in the educational process of the professional college

The article presents the results of theoretical study of scientific aspects of interdisciplinary integration and outlines the ways of its implementation in the educational process of the professional college. A number of contradictions have been identified, the resolution of which, according to the authors, will contribute to the improvement of professional training of future educators to work in preschool educational institutions with children of different ages. The scientific discussion of researchers concerning the integrated learning problem is analyzed, the authors' position on the expediency of its implementation in the professional college is outlined.

The specific functions of the interdisciplinary integration at pedagogical level are examined: methodological, motivational, cultural, logical-developmental, structure-forming. There have also been determined directions of implementation of the integrated learning on the basis of taking into account the specifics of disciplines that are taught in the professional college.

The ways of integrating the content of educational subjects are outlined taking into account the following conditions: the objects of study must coincide or to be close enough; in academic disciplines it is advisable to use the same or close research methods; integrated subjects should be based on general patterns. Methodical recommendations on the implementation of the interdisciplinary integration in the educational process of the professional college are proposed, the realization of which will contribute to the effectiveness of students' training and formation of their professional competence. It is concluded that the implementation of an integrated approach into the educational process significantly affects the effectiveness of training future educators for the professional activity in preschool educational institutions. Students acquire the opportunity to realize the essence of objects or phenomena in the context of various academic subjects and actively work in the social and professional spheres.

Perspective directions of studying the problem raised are determined, which include the study, systematization and generalization of the main courses of introduction of the interdisciplinary integration by means of innovative pedagogical technologies.

Key words: *interdisciplinary integration, professional training, future educators, preschool educational institutions, educational process of the professional college.*